

KÖNYVISMERTETÉS, ÚJDONSÁGOK

FAZEKASNÉ FENYVESI MARGIT

Olvasástanítás fonomimikával. Komplex elvű fonomimika

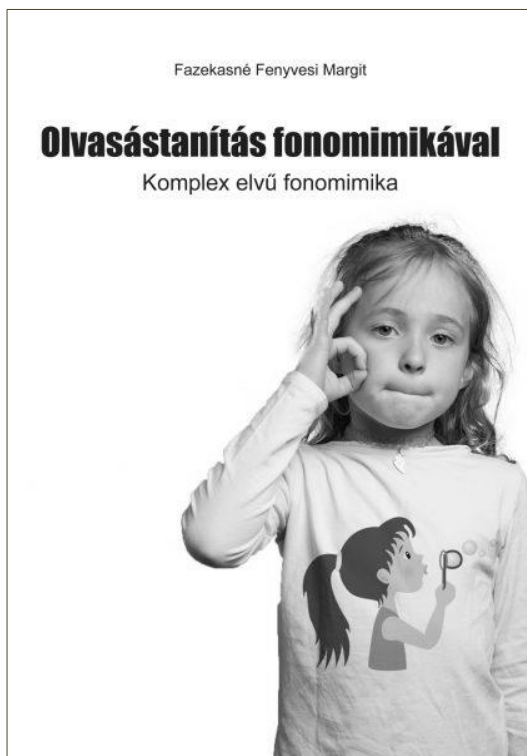
Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged, 2019.

Az olvasástanítás különböző módszerei folyamatosan a pedagógiai érdeklődés középpontjában állnak. Fazekasné Fenyvesi Margit könyve a komplex elvű fonomimikát mutatja be. Ahhoz azonban, hogy megértsük a címben szereplő fogalmakat, vissza kell tekintenünk az olvasástanítás hazai történetére.

A magyar népiskolai oktatás központi törekvése az általános alfabetizáció volt. A 11. századtól uralkodó silabizáló olvasás módszerével a tanulás folyamata azonban meglehetősen nehézkesnek és hosszadalmasnak bizonyult. A módszer nyolc évszázaddal később felváltotta az írvaolvasatást, melynek gyakorlatait minden esetben hangoztatás előzte meg (Balogh, 2017). A lelkes tanítók szinte versenyeztek a hangtanítás ötletes kivitelezésében. Az írvaolvasatás hangoztató gyakorlatait dolgozta át Tomcsányiné Czukrász Róza (1863-1945). A nevéhez köthető a

fonomimika módszer, mely 1896 után az olvasás tanításának legjelentősebb újítását jelentette. A tanítónő – aki tisztában volt korszakának reformpedagógiai törekvéseivel – a francia Augustine Grosselin (1800-1878) munkája alapján már az 1890-es évek elején kísérletezett ezzel a módszerrel (Iván, 1999). A Grosselin által leírtakból csak a lényegét vette át, mellette megtartotta a magyar olvasástanítás terén elért vívmányokat. Megfordította az írás és olvasás elsajátításának sorrendjét, tehát olvastatva író volt, tanítási folyamata alapjául a nyomtatott betűt tette, a hangutánzást is használva pl. a tehén bőgését utánozva (Adamikné, 2006).

A fonomimika nem más, mint az olvasás technikai elsajátítását megkönnyítő hangoztatással egybekötött kézmozdulatok alkalmazása. Segíti a biztos hang-betű asszociációt, az összeolvasást és

a folyamatos olvasást. A módszer nyilvános ismertetése Testgyakorlatokkal egybekötött olvasástanítás címmel jelent meg, majd kiadta Fonomimikai előgyakorlatok az olvasás és írás tanításához és A magyar gyermek első könyve (magyar ABC és olvasókönyv) című munkáit (Tomcsányiné, 1934). Két francia kitüntetés mellett szakmai munkáját 1906-ban a Magyar Tudomány Akadémia Wodianer-jutalommal ismerte el.

Fazekasné Fenyvesi Margit és gyógypedagógus kollégái gyakorlati tapasztalataikra építve a módszert kipróbálták, megújították, és ma is hasznosnak találják. A fonomimika segíti a hang/betű képzet biztosabb használatát, az összeolvasást és a megértést. „Tanulásban vagy értelmileg akadályozott tanulóknál már eredményességet bizonyított ez a speciális gesztusnyelv.” írja a szerző kötete Előszavában. A könyv első fejezetében történeti aspektusú elemzést olvashatunk az olvasástanítás különböző módszereiről, majd a metódusok előnyei és hátrányai kerülnek bemutatásra, az önálló hangoztatás, mint olvasástanítási alapelv szerepének kiemelésével. Hosszabb fejezet foglalkozik az olvasásképesség szerveződésével, példákkal is kiemelve a sikeres olvasástanulás feltételeit, a fejlesztés alapelveit és az előkészítés különböző módszereit. A következő fejezetben fogalmazza meg a komplex elvű fonomimika alapjait és előnyeit. A komplexitás alapja az egyidejű hang és betűtanítás egy fonomimikai jel – azaz a hang gesztusa – segítségével. A fonomimikai ábécé jelei egyszerre mutatják be a betű formájával, kiejtésével, képzésével kapcsolatos jellegzetességeket. Az olvasó megismeri a speciális gesztusnyelv használatának menetét, melyben minden betű tanítása azonos algoritmusra épül.

Rendkívül szemléletesen, sok kiemeléssel, ábrákkal szerkesztett a legterjedelmesebb fejezet, amely az egyes hangok/betűk tanításának részletes módszertanát írja le. A fonológiai előkészítés során a hangképzet kialakítása történik hangoztatással, felismeréssel és differenciálással. Ezt követi a vizuális előkészítés analízis-szintézis, alak-háttér kiemelés, alakkonstancia, arány és téri helyzetre vonatkozó feladatokkal. A verssel, énekkel, mesével történő ráhangolást követi a komplex egyidejű asszociáció fonomimikával, akusztikus és vizuális megerősítéssel és a betű írásával. Az új hang/betű tanítását fonológiai és vizuális differenciálást segítő gyakorlatok segítik. A tanítási folyamat hatékonyságát a helyes beszédartikulációt segítő instrukciók és szógyűjtemények közlése segítik. A módszer az összeolvasás folyamatában is használható, ekkor a mozdulatok összekapcsolódnak, meghatározott rendben követik egymást, az elakadásban átlendítő szerepe van. A komplex elvű fonomimika bármilyen olvasás-írás tanítási módszer használata során adaptálható, a betűtanítás sorrendjét az alkalmazott tankönyv javaslata alapján lehet tervezni, eszközigénye nincs.

Tomcsányiné módszerét 120 éve idegenkedve figyelte a pedagógusok egy része, mondván, nevetséges hadonászás. Olvasástörténetünk egyik legeredményesebb módszerét végül a tanítók vitték sikerre (Adamikné, 2006), hatásmechanizmusát Nagy László és Urhegyi Alajos (1910) tudományosan alátámasztotta, 1925 és 1950 között a központi tanterv által ajánlott módszer volt. 1950-es betiltásáig majdnem minden ábécéskönyv fonomimikai volt, használata érdemben növelte a vidéki lakosság írni-olvasni tudó hányadát. Habár a pedagógiai gyakorlatba könnyen beépíthető komplex elvű fonomimika kézjelei eltérnek Tomcsányiné Czukrász Róza kézjeleitől, a módszerrel az olvasástanulás folyamatát élményszerűen, a mozgás örömeivel lehet támogatni. Fazekasné Fenyvesi Margit módszere javaslat, a szerző arra biztatja az alkalmazót, hogy alakítsa a hang tanítását a gyermek sajátosságaihoz leginkább igazodó módon. A kötet kézbevétele ajánlom azoknak az olvasóknak, akik érdeklődnek e régi-új metódus iránt, és ismereteiket bővíteni szeretnék ezen a területen.

Irodalomjegyzék

- Adamikné Jászó A. (2006). *Az olvasás múltja és jelene. Az olvasás grammatikai, pragmatikai és retorikai megközelítésben.* Trezor Kiadó, Budapest.
- Balogh G. (2017). Gondolkodás és beszéd, írás és olvasás kultúrtechnikái a magyar népiskolai oktatásban. *Irodalomtörténet*, 98(2). 252–276.
- Iván L. (1999). Tomcsányiné Czukrász Róza a magyar fonomimika megteremtője. *Könyv és Nevelés*, 1. (2). <https://olvasas.opkm.hu/index.php?menuId=125&action=article&id=67>
- Nagy L. és Urhegyi A. (1910). *Vezérvkönyv az Új Ábécé használatához.* Magyar Királyi Tudományegyetem Nyomda, Budapest, 19–21.
- Tomcsányiné Czukrász R. (1934). *A fonomimikai módszer Magyarországon.* Lampel R. Könyvkiadóvállalata, Budapest.

Macher Mónika